

ИЗВЕСТИЯ
НА
ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО
ДРУЖЕСТВО
КНИГА XV

BULLETIN
DE LA SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE
À VARNA
TOME XV

1964

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО — ВАРНА

НОВИ ДОКУМЕНТИ ЗА СЛИВЕНСКИЯ РЕВОЛЮЦИОНЕН ОКРЪГ СЛЕД ПОРАЖЕНИЕТО НА АПРИЛСКОТО ВЪСТАНИЕ ПРЕЗ 1876 г.

ВЕЛКО ТОНЕВ

Борбата на българския народ за освобождение от вековното турско робство достигнала най-високата си точка в дните на героичното Априлско въстание през 1876 г. Масовият героизъм, саможертвата на въстаналия народ и варварското му изстребление при поражението привлекли вниманието на европейските народи и поставили на дневен ред въпроса за неговото освобождение.

Подготовката и провеждането на въстанието придобили най-голям размах и организираност в Панагюрския революционен окръг и отчасти в Търновския. Участието на останалите два окръга — Сливенски и Врачански — било съвсем слабо.

Съдбата на въстанието в Сливенския край била предопределена още преди избухването му. Членовете на местния революционен комитет били привърженици на схващането, че трябва да се образуват чети, които да действуват в Балкана, а селищата да останат извън обсега на борбата, за да се запази населението от издевателствата на турската власт. Възприели тази четническа тактика, дейците на Сливенския комитет и преди всичко помощникът на Иларион Драгостинов — Стоил войвода — не насочили своите усилия към подготовка на масово въоръжено въстание, а се ограничили със създаване на неголяма чета. В деня на бунта — 7 май 1876 г. — четата от около 60 души се отправила към селата Нейково и Жеравна, където въстаниците били много скоро разгромени. Апостолите Иларион Драгостинов и Георги Обретенков паднали убити в Балкана, Стоил войвода бил съсечен край с. Бинкос, а Георги Дражев и другарите му били заловени и впоследствие обесени.¹

Въстанието, макар и с ограничени размери, дало повод за масови безчинства и опустошения от страна на редовните турски войски и башибозуците над беззащитното българско население в селата Жеравна, Градец, Медвен и др.

Документите, които публикуваме тук, хвърлят обилна светлина по този въпрос (док. 5, 7, 9). Същевременно те изясняват и друг характерен момент от подготовката и хода на Априлското въстание — предателството на чорбаджиите и духовенството, тяхната верноподаническа служба към тюрските власти, от които търсели помощ и закрила против въстаниците (док. 1, 2, 7).

Публикуваните документи се съхраняват в градския и окръжния държавен архив във Варна, във фонда на Варненско-Преславската митрополия. Повечето от тях са писма на селски първенци и свещеници от Медвен, Градец и Котел,² изпращани до митрополит Симеон в Шумен. Писани през май и септември 1876 г., те представляват част от отговорите на неговата обширна кореспонденция през този период, чрез която той се стараел да пре-

¹ Вж. Д. С. Кукумяков, Спомен от Сливенското въстание в 1876 г., част първа, Сливен, 1885 г., стр. 123 и сл.; Д. п. Русков, Загинали жеравненци за освобождението на българите, Юбилейна книга на Жеравненското читалище „Единство“ по случай 50-годишнината му, София, 1921 г., стр. 134—139; С. Табаков, История на град Сливен, т. II, София, 1924 г., стр. 268 и сл.; Д. Т. Страшимиров, История на Априлското въстание, т. III, Пловдив, 1907 г., стр. 281 и сл.; Д. Костов, Иларион Драгостинов—апостол на свободата — 1876 г., Известия на Института „Христо Ботев“, кн. I, 1954 г., стр. 182 и сл.

² Тези селища са влизали през този период във Варненско-Преславската епархия.

дотвърти всякакви революционни прояви, а по-късно да определи последиците при потушаването на бунта³ и размера на причинените щети.

Писмата са подредени хронологично. Запазени са техните стилни и езикови особености. На някои места пунктуацията е изменена, като това се е наложило за улесняване и изясняване на текста. Буквите „i“ и „y“, употребени при написването на някои думи в оригиналните документи, са заменени с буквата „и“. Въмъкнатите от нас букви и думи, необходими за правилното разчитане на текста, са дадени в прави скоби. В края на публикацията за улеснение на читателите прилагаме бележки (посочени с паралелна цифрова номерация, но в квадратни скоби), речник на турските думи и пояснителен списък на някои от селищата, споменати в документите.

Съпоставени с публикуваните вече материали,⁴ писмата ще допринесат за по-правилното и цялостно разбиране на революционните събития в Сливенския край през тази паметна година.

№ 1

Писмо от членовете на нахийския съвет в Котел до митрополит Симеон за влизането на въстаниците в селата Нейково и Жеравна

12 май 1876 г.

Високопреосвещений св. Преславский Митрополит господине,
г [осподи]не Симеоне [1],
Милостивий ни Архипастирю и отче!

С настоящето си просим молитва и благословението Ви. На 7-тогo мюджуринат ни прие писмо от Жеравна, което гласи, че в същия ден сутринта няколко размирници⁵ влезли в селото Нейково (село в Сливенско окружие). След това слух ся раздаде, чи размирниците след като направили много злоупотребления в реченото село, дошли в Жеравна като направили и там същото. По тази причина ся обоихми за да не сполети същите злини и нашето село, и след като мюджурината ни извести в Осман Пазар на каймаканина за тези неща, известихми и ний чрез телеграфа на мютесарифа в Търново, за да искаме помощ и закрила, и благодарение на царските чиновници, които незабавно изпратиха итаат аскери. Под управлението на Негово благородие Хюсейн ага, един от първенците в Осман Пазар, чрез който до сега сме спокойни.

Итаата, който пристигна тук след отпочиване, замина за речените села, които като ся съединили със сливения аскер сполучили и разпръснали размирниците.

След това пак ся раздаде [слух], чи някои от турските населения (от Камчи бою, Карнобашка кааза) [2], които се съединили с черкези дошли да гонят размирниците [и] тези събраните селяни⁶ като били без управител, на връщане през Медвен направили много злоупотребление на селяните.

По тези причини и ний като ся боим от подобни опасности и защото итаата, който днес е тук, като не ни е известно за пребиванието му тук до кога ще да е, и за да не останем без защита, молим Ваше високопреосвещенство, след като явите на царското правителство верноподанните ни чувства и чрез съдействието на Ваше пр[еосвещенство] ако е възможно дано ни се изпратише редовен царски аскер, за да ни пази.

Като коленопреклонно целуваме светата Ви десница и като сме напълно оверени на дейността на В[аше] преосв[ещенство] с голямо нетърпение очакваме и очакваме очакваемата защита чрез редовен царски аскер, със приличните почести и уважения оставаме на Ваше преосвещенство за всегда покорни духовни чада.

Членове на Нах[ийския] съвет [3] и от населението:

поп Костадин иконом	Милку Петрув
поп Иван Николов	хаджи Герги ⁷
поп Петър Желесков	

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 22. Оригинал.

³ Архивът на митрополит Симеон се намира у неговите наследници, поради което е и недостъпен за научно ползуване.

⁴ Вж. Априлско въстание 1876 г. под ред. на Ал. К. Бурмов, т. I, София, 1954 г., док. 224, 348, 368, 465; т. III, док. 244—283.

⁵ Т. е. въстаниците.

⁶ В смисъл „башибозуците“.

⁷ Последният подпис е нечетлив.

№ 2

*Писмо от членовете на нахийския съвет в Котел до митрополит Симеон
по повод опустошаването на с. Медвен*

13 май 1876 г.

Високопосвещенний св. Преславский митрополит господине,
г[осподи]не Симеоне,
милостивий ни архипастирю и отче

Вашите честни от 23 престана⁸ и 7 того приехми и писаните Ви точно узнахми и ще следваме според заповедта ви.

Днес на 13 того пристигнаха селяните от Медвен — жени и деца съблечени и обрани съвършенно от черкези и от околното турско население. Страхът, който е обзел населението ни е неописаем, затова пак повторително молим В[аше] пр[еосвещенство] за дано ни са пратете⁹ редовен аскер защото съсипването на градеца ни както съ вижда е неизбежно.

Целующи светата ви десница оставам[е] ваш[и] духовни чада.

Членовете на съвет[а]

поп Костадин иконом
п[оп] Иван Николов
п[оп] Петър Желесков

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 23. Оригинал.

№ 3

*Писмо от котленския свещеник Костадин до митрополит Симеон
за грабежите, извършвани в с. Медвен от местното турско население*

9 септември 1876 г.

Високо преосвещений владико!

На 7-й того превечер пристигна в градеца ни преждебивший Дунавский валия, а сега Едирненский Н[егово] височ[ество] Асим паша, който и слезе на Правителстве[ния] дом.¹⁰ С пристигането му тука, отидох с моите събратя — свещениците и посетих на особено Н[егово] височество, с когот[о] ся разговорих повече от половин час. Н[егово] височество мя прие много любезно и благосклонно. Той премного благодари задето нашия[т] градец ся отличил в тези критически обстоятелства, за което и ний му благодарихми за неговото съдействие, с което ни помогна за в този случай.

Н[егово] височество пита и за В[аше] преосвещенство и същевременно изказа непременно си обич, която има към Вас. При това Н[егово] височество мя задължи да принеса неговите към Вас сърдечни поздравления, за които и повторително мя задължи. Между другото в разговора си с Н[егово] височество говорих му за Жеравна, Градец, Медвен и пр., че духовно зависят от Вар[ненско]-Преслав[ската] епархия, като му повторих, чи тия села от тая годишний май не малко пострадаха от аскера, който от тогава и досега ся намира по тия села (освен Медвен, в когото от няколко време нема аскер). Н[егово] височество ми каза, че бил и други път валия в Едирне като мя попита и за аскера какъв е. Казах му, че са редифи и че ги пременуваха¹¹ два-три пъти и че всякога са имали от тях селяните в Жеравна и Градец притеснение. При това умолително му предложих, че като е бил управител в Дунав[ската] област, а сега в Едирненската, все сми комшии, и нема да забравим неговите към нас благодеяния и като ни е покровителствувал до сега, да покровителствова и за в бъдеще и нас и речените села. Н[егово] височество радостно ми каза, че като си отиде, ще гледа и ще прави „онлара баканъз, рахат олунуз“.

Колкото за Медвен Ви давам настоящите сведения: там ако и да нема за сега аскер, но от околните турски села Садово и Исуплий дохождат винаги в Медвен. Тези турци от речените села, се соединяват с медвенските турци (и то за да са не покажат медвенските турци, че са начело, за извинение турят горните на лице, уж че тий ги подбаждали) и

⁸ В смисъл: вашето частно писмо от 23 миналия месец.

⁹ В смисъл „да ни изпратите“.

¹⁰ Нахийското управление, конзка.

¹¹ Т. е. променяха, подменяха

ходят по християнските медвенски къщи да притесняват хората и ги карат да им готвят ястиета и питиета, да ядат и да пият и да им искат вълна и др., тъй щото хората са вече бактисали от всичко (не стига от лятос дето толкова ги оголиха, но и сега). Горките медвенци не смеят и страх ги е да отидат на Сливен да ся оплачат на правителството, защото съ сандардисани и ги е страх да не испатят от сетне още по-лошаво, до толкова щото и на мене ги е страх да искажат истината на теглото си. Но аз съ научих отъвн за теглото им, и то е истината. За от Градец още немам никакви точни сведения.

Коленопреклонно целувам десницата Ви и като Ви моля да мя не забравяте от Вашите свети молитви, прося оте[че]ското Ви благословение и оставам

На Ваше високо преосвещенство!

ГОДА — Варна, ф. 75 К, оп. 1, а. е. 10, л. 70, 71. Оригинал.

Поп Костадин иконом

№ 4

Писмо от Христо Николчов от с. Градец по Н. Т. Папазов в Котел по повод злодеянията на турските войници в селото

13 септември 1876 г.

Господ[ин]а Н. Т. Папазоолу [4] у Котел,

Според заповедта на Английската комисия [5] длъжни сме да ви явим притисока¹² от аскера, който е дошел нов от 12 дни насам. Упостошиха градините ни, лозята ни, биха трима бакали, също биха и кабзамалина ни Захария сред село, чи ни им дал 5 хора с 5 мрежи да им лувят ката ден риба. Когато селото им купи една мрежа за 12 гр[оша] нарочно [за] тях, пак [са] неблагодарни. Исплаквахми са на сотника им, никак не ни зе в[ъв] внимание оплакванията, но колкото боже нефер (и има) сичките с[ъс] сопи ходят из село. Също свещеника ни нападнаха, чи не си дал сичкото гроздие като му казали най-гнусни думи на вярата брадата...¹³ И без повече ви поздравявам и сми за всегда вашите.

За общината

ГОДА — Варна, ф. 75 К, оп. 1, а. е. 10, л. 74. Препис.

Христо Николчов [6]

№ 5

Писмо от Н. Т. Папазов от Котел до митрополит Симеон за пристигането на английския консул Брофи в Котел, който събирал сведения за грабежите и насилията, извършвани от турците в този край

15 септември 1876 г.

Високопреосвещений Св. Преславский митрополит господине,
г[осподи]не Симеоне! Милостивий ни Архипастирю и отче!

С настоящето си прося молитва и благословението Ви, Вашето честно [писмо] от 10-того приех и писаните Ви точно узнах.

Макар и да не желаях много за да мога да доставя днес на В[аше] в[исоко] пр[еосвещенство] точни и положителни сведения за загубите и злочестините, които претърпяха селата Градец, Медвен и Жеравна, но беше ми невъзможно, поради късното време.

С прочитането на Вашето честно [писмо] незабавно писах тайно на частни лица, за да ми явят потребното, но досега още отговор не съм приел, но уверен съм че с вгору [писмо] ще мога да Ви осведомя с точни сведения относително за речените села.

Казах, чи съм писал тайно, защото ако и да съ питах¹⁴ от икономът¹⁵ за писмото Ви не му явих содержания му, като ся пазях да не сгреша нещо си.

¹² В смисъл: притесненията, ограбванията.

¹³ Така е в оригинала.

¹⁴ В смисъл: „Макар и да бях питан“.

¹⁵ Става дума за поп Костадин иконом.

^{15а} Отнася се за местния феодален владетел в с. Скепдерли (дн. с. Зимен, Бургаски окръг).

Днес колкото за Медвен Ви явявам следоущото. Английският Бургашки консул Г-н Брофи [7], който на 19 август посети градеца ни и като ся познавахме още от Бургас, остана в къщата ни няколко дена. Реченият нарочно беше дошел да опише приключенията, които бяха станали в речените села.

Когато доде тук г-н Брофи беше ходил само на Медвен, а за Жеравна писа да додат тук 2—3 хора и да му доставят точни сведенията за в Жеравна.

Г-н Брофи ми [по]каза едно изложение, което му приписали медвенци подробно и именно кой колко загуби има само от първото им нападение от башибозуците и черкезите от Карнобашките села, Камчи бою, садовци, исуплийци и др., на които начело били Скендерлийският султан Ахмед гере и Ахпазаа.

В това изложение загубите на Медвен излизат на гроша 100 850, от които само черковни утвари имаше ученени на гр[оша] 8000. При тези ми казаха, чи когато са променил първия редовен аскер, през ноца юзбашията им часа по 5 повикал по-първите, от които като зел 45 [лири] т[урски] зорлан накарал ги да му дадат подписана мазмата, чи докато стоял той с аскера си в Медвен никакво зло не им причинил, и тъй волю и неволю [те] подписали таквазито мазмата.

Каза ми още, чи имало обезчестени 6 момичета от башибозуците, на които момичета имената не му казали защото ги крияли.

В Медвен има няколко къщи, които много подпомагаха башибозуците в разорението на Медвен. Речените и до днес правят в Медвен злоупотребленията.

От Жеравна дадоха при консула 2-ма хора, които тук нищо не му съобщиха като казаха, че ги е страх и при това помолиха консула за да иде в Жеравна и там ще му кажат всичко подробно. По тази причина ще чакам сведения от Жеравна и което ми явят незабавно ще явя на Ваше в[исоко] преосв[ещенство]. Също и за Градец ще чакам сведенията.

Вчера на 14-того приех писмо от Градец за сегашни злоупотребления, които им правил редовният аскер, на което Ви претварям¹⁶ и точен препис¹⁷. Също пратих и препис от същото писмо на г-н Брофи в Бургас защото беше ма задължил, (чи което ми явят от селата да му ги явявам незабавно). За сега като коленопреклонно целувам святата Ви десница с най-приличните почести и уважения оставам за всегда покорно духовно чадо.

Н. Т. Папазов

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 75, 76. Оригинал.

№ 6

Писмо от Н. Т. Папазов от Котел до митрополит Симеон за извършените от турците злодеяния в с. Медвен

22 септември 1876 г.

Високопреосвещеный свято преславский митрополите господине Симеоне, милостивий ни архипастирю и отче,

С настоящето си просим молитвата и благословението Ви. Потвърдявам Ви последното си от 15 того, за което не съм в съмнение за приемването му. В него Ви бележах тогавашните нужди.

В настоящето си претваря[м] на Ваше в[исоко] пр[еосвещенство] препис¹⁸ на едно Медвенско изложение, в което ще видите В[аше] пр[еосвещенство] подробно какви загуби са притеглили медвенци от башибозуците от селата, които Ви авихме в предишното си и [от] аскера.

Съобщиха ми при тези, чи Жечу Гергюв Касъров, момче на 18-годишна возраст, като ся изгубило в тех времена сега ся уверили, чи било в Садово в къщата на Сулакоолу Ахмед, и сега по байряма щели да го потурчат и сега му турили име Сюлейман.

А колко момичета обезчестени има не ми явяват защото както и в предишното си ви явих, крият ги.

От Жеравна и Градец писмо не съм приел досега. За Жеравна ся оведомих, чи не щели да ми явят, чи ги било страх по причина на юзбашията им. Защото юзбашията им като се научил (пак от Жероняни), чи когато ходили [при] инглизкия консул в Жеравна, и

¹⁶ В смисъл: „изпращам“.

¹⁷ Вж. документ 4.

¹⁸ Вж. документ 9.

който ходил при него да му яви загубите си и да са оплачи за теглилата си, строго ги обвинявал и много им са заканвал за да им причини някакви злини. По таквизи причини като се боят, и сега за това и молчат и ги е страх да се оплакват и на по-големи места, тъй и за Градец като досега не приех отговор отдавам на същата причина. Другояче не могат са прие сведенията освен ако не отиде някой си нарочно за това, и тайно. За сега като коленопреклонно целувам святата Ви десница, с най-дълбоко почитание и уважение оставам за всегда Ваше духовно чадо.

Н. Т. Папазоглу

Простете за не доброто ми писмо, защото много бързах.

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 83. Оригинал.

№ 7

*Писмо от Христо Николчов от с. Градец до Н. Т. Папазов
в Котел за началото на въстанието, подготовката му
в Градец и размера на щетите, причинени на селото*

25 септември 1876 г.

Май 7. 1876 г. Градец¹⁹

Извод от приключенията, сторени от варварите башибозуци и черкези на мирните селани, клания и опустошения.

Май 7. часа 2¹/₂ известихми са, че востаници излегли и влезли в Нейково, сичкома се събрахми в Общия дом и писахми писмо до Сливен на правителството да ни проводят войска да ни пази. Като ни беше страх кой да отиде пратихме е с заптие родом сливненин, синца в страх и други двамина жандарми.

Додоха от селата, с тях се съветвахми и ги проводихме в Ново село да кажат на първите агалари да ни проводят 30 души, и от Мокрен село 30 души, а също и от черкезкото село [8] 20 души за да додат до вечерта в селото ни да са запазим от въстаниците. И тъй отидоха, но они щом влегли в края на селото като зафанали да викат, „вървете дин ислям“, чи гявурите глава дигнали, ето 3000 души излегли в Нейково от там ще отидат в Жеравна, Градец, Котел, Медвен, Катунца, Ичира, Каябаш и сички щели да станат 8000 души; (и децата и жените меръ²⁰ като изброим може 8000 души да излязат). Добри чело-вечи проводихми, за да искаме помощ за мир и спокойствие. Що щем [. . .]²¹ турци. От село в село, известие върху известие, и ето ти май 9, часа 7, вместо помощ да приемним от пратените ни джандарми що да видиш! Боже! Кюр Христемаа от Карнобат с 5—600 души черкези и турци право в Градец. Вечи бей, от Градец с 5—600 души от Камчията събрал най-върлите хайдуги, Христемаа от Мокрен с 5—600 души и други разни банди, които надминуваха сички 3000 души, заобиколиха селото ни. Бой когото срещнат, страх и трепет. Хранихми ги 3 дена от сичкото село и из къща в къща ходяха с чували за хляба. [В] часа по 11¹/₂ ето ти едно отделение войска под командата на Алиа Айтозлията от Осмия билюк и той им беше стотникът. Върлувание, черкези, войска, турци, цигани, гайди и тъпани, ножове, силях, че победили. Кого?? Пиянство, българска душа сичко трепери и си чака часа да са покоси от фанатичите.

Май [. . .]²² запряха 13 души от младежите и ги държаха цели 9 дена, бой сяка нощ, опитвани да нападнат на чиста им, заплашвани чи ще ги изколят, ако не согласят. Май 23. Ново заобикаляние. Нашия Вечи бей ходи в Ени заара при Шевкет паша [9] и като минал през Сливен казал, чи градехци станали на оръжие и обили 3-войскари и 4 души башибозуци и с(ъс) същата мисия ходил при речения паша. Доде си бейчито ни от Ени заара, разпрати войскари с писма по селата, Карнобат и Ямбол и що щеш! На света Тройца сутринта селото ни заобиколено от 6000 души варварска сган навлезоха в селото ни. Чака са Шевкет паша за да доди да ни удари.

На 24 май, часа по 9, пристигна бинбашията Мустафа сливненчанин с 320 души войници. Ний сичкома излазохми на края, свещенници, старци, млади та ги посрещнахми. Тия войници чорки в един глас викат та пеят. В първото посрещание каза ни бинбашията: „Гечмиш-ола чорбаджилар“. И ний синца са поклонихме до земята. О, Боже колко си велик!

¹⁹ Посочената дата е само начало на описваните събития, а документът е от 25 септември 1876 г.

²⁰ В смисъл „заедно“.

²¹ Нечетлива дума.

²² Датата липсва в оригинала.

Разпоредихме войниците из къщата по 10—12—15 защото не бивало да са по малцина и в една махала да бъдат. Принощовахми, [а] наутре на 25 май сащо началникът се опъва за Сливен с войската си без да каже дума на башибозуците. Горкия български народ тегли храна на толкова войници и башибозуци и небивало агнешко месо, но овне месо, халви, млинове и прочее. Бой, кражби, войниците де кого срещнат, пантофите им, цървулите им земаха, чергите от къщата и други. Много тютюн им дадох, а в дар и кафе защото ходили за наше добро.

Закараха заповените младежи в Сливен, заедно закараха с тях 3-ма старци и един свещеник, заедно отидоха с юзбашията Алия и войската съдигна.

И то сичкото бе дето са закараха младежите на Сливен старците и свещеникът за да уклеветят мютесарифина, [10] чи е бил наедно с българите и ето от де произлизаше това. Ето ти свидетелство праведно. На 5 априлий додоха в селото ни двама души [11] от Сливен. Единът е нашенец, другият — сливенец, събрали са с приятели, с тогос, с оногос, разбира съ по Воскресение може и да са покусали нещичко като млади хора. Какво са си приказвали и що, не знайми.

Видяхми на утрешния ден старците са събрали през ноща и се съветвали, чи речените гости били шпиони от правителствена страна, и то чи са разговаряли върху тейзи въпроси: защо черкезите и други влъхви от ден на ден нападат пътниците, селата и сичко грабят и правителството ги не съди, не търси, но като чи ли е с тех содружник и то местното правителство, а ний казва братя трябва да искаме от правителството поне колко джандарми или заптиета [има] и от вас да хваните няколко души, за да ся запазите от нападенията на влъхви. И при таквис думи младежите като са размислили, чи на тех не остава друго освен да явят на ихтияр мензлиши в селата, и казали, че нам не остава да оправяме царски работи, то има кой да мисли, може тейзи гости и да съ шпиони. И тъй хващат се двамина Димитровци — едина е златар, а другия бакалин в Сливен и са провождат на Сливен с мазмата от старците до местното правителство, и ето съдържанието на мазмата: „Ния доло-подписаните като съ известихми от младежите, че речените Димитровци приказвали някакви си съмнителни думи, ний ви проваждаваме за извинение наше“. И тъй мютесарифина, благоразумен човек, като разглежда мазмата и пратениците, отпуска ги. Но речения Али ага как и какво заплашил младежите ни, и бой цялата нощ, запрени горките, заплашени, чи ако не кажат по угодата му до един щел да ги исколи. Младежите [трябва ли да доказват], чи Патриката ни, вместо Екзарха ни, владиците ни, чорбаджиите ни, т. е. по-предните хора били проводили речените Димитровци. Младежите ни какво са казвали и що, знайми само, чи вместо Екзархат ни, владиците ни и проч[ие], казвали, чи е имало книги²³ от Букорешкия кумитет [и] пари да искат [за] да станат против османлиите.

Е добре, младежите ни първия път като се оправили сами при старците си, от кого ги е било страх да обадят, чи е имало таквизи писма в Димитровци и кой ги принуди да обадят, чи им са приказвали тъй или онъй? Но сичкото ножат и камчикат накара младежът с[ъс] страх и заплашване, чи ако не исповедват горните думи ще се обвинят те сами като комитаджии и останалите ще се изколят от турците и др[уги] так[ива].

Нашият Али ага с тази си постъпка искал щото мютесарафина и старците да са накажат, единат, чи бил наедно с другите и другите, чи [им] казвали младите истината, а старците крияли. Ако²⁴ старците крияха не щеха и да ги провеждат [двамата Димитровци] на Сливен, също и младежите ни когато първият път са оплашили от думите им и са казали на старците, комисията не трябваше ли да пригледа мазматата градешка.²⁵ Ама младежите ни сега друго приказват, т. е. пред хюкюмата и комисията. Но комисията не [е] ли в осветление, чи младежа, особено българина, в него време сичко, което изповядва е най-повече от заплашваните вънкашно, т. е. от комшиите ни турци, сетне де да идат да живеят младежите ни. Но караха ги на Сливен два пъти, Едирне един път, дето сичките младежи и старци похарчиха чисти пари гр[оша] 14 500.

	гроша		гроша
От войската що недоплати таина си	6000	11 май на Стойча Манов 1 чиф[т] волови	1400
Войската из къщата едени и пиени на 3 пъти	2600	Христо Петров 1 . . .	1800
28 май на Ивана Бончоолу земаха му		Вълчо Ханджията 1 . . .	1700
280 оки вътна	2800	Никола Кънков 1 кон	500
			31 300

²³ Отнася се за възванието, написано от Ил. Дригостинов от името на БРЦК, донесено от представителите на Сливенския революционен комитет.

²⁴ В текста е: „Когато“.

²⁵ От с. Градец.

		гроша		гроша
Васил Ряхнов	1 катър	1200	Димитър Стуянов, дулап съборен	500
Стуян Славчов	1 кон	600	На Стифан Кудюв, обран в дъбравата	250
Божил Кунюв	8 овце	400	Нончу Стуянов — 4 кози и 140 гроша	340
Ивзн Драков	10 шилета	300	Стуян Стойнов — 60 оки вълна	600
Вълку Тодоров	15 овци ялови	600	На първите 3000 башибозуци едени и пиени	6800
Вълку Стойнов	1 кон	900	На вторите черкези и турци	7500
Пеню Костов	20 оки вълна испрана	280	Али юзбаши — 3 постелки кичени	550
На Вълка Матюв от дулапа 60 топа аби		3,00	На войската украдени неща и 70 ч[ифта]	
На Вълка Матюв от дулапа жилиза изпочупени		1200	калцуни	1000
Христо Каведжи — воденица съборена		2800	Райну Кирметчи — пари	30
Ганю Мезюв — дарака съборен		2500	Тодор Влочков — пари	41
Иван Петюв воденицата съборена		1200	Вътришни дребни в тимотата повече	5000
Минчу Драганю[в] дулап съборен		500	Повече са, но за сега повърхност[но] гр.	69 391

У б и т и Матея Русков 58 годишна възраст
 Слав Стуянов 36 " " овчер
 Стуян Неделчов 45 " " овчер
 заклаха ги вън от село в Мокренската мира.

Христо Петров от куршум исъхна му ръката. И тъй засега ви давам настоящето в кратце и тъй верно щото сякой един случай са готови да са засвидетелствуват пред дето и да стане нужда, и без повече ви поздравлявам и съм завсегда ваш приятел.

Хр. Николчов

П. з.²⁶ В по-предишното си ви бележах заради едно сиртме, която е купи населението на аскерите за да си ловят риба с грешно ви съм забележал гр[оша] 12, тия е купуна за гр[оша] 120

Съ щ и й

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 85—88. Препис.

№ 8

*Писмо от Н. Т. Папазов от Котел до митрополит Симеон
 за зачестилите обири в околностите на Котел*

29 септември 1876 г.

Високопросвещений св. Преславский митрополите господ[ине]
 г[осподи]не Симеоне,
 милостивий ни архипастирю и отче.

С настоящето си просим молитва и благословението Ви. Потвърждавам пред товащото си от 22 того, на което за приемванието не съм в съмнение.

Претварям Ви в настоящето си точен препис на едно градешко изложение²⁷ за приключенията, които се случиха в Градец.

От Жеравна никакво сведение не можих да приемна и до днес, макар и повторително да писах. Преди два дни писах на другото в Жеравна и чакам за отговор²⁸ и тогава с второ [писмо] ще явя на Ваше преосвещенство каквото ми пишат.

От 30 — 40 деня насам на причина на немарението на сегашния ни мюдюрин Хафуз ефенди, начнаха да стават злоупотребления и обири около градеца ни на овчерите, за което днес съвета има намерение да яви на Ваше преосвещенство.

С най-приличните почести и уважения, като колепреклонно целувам свят[ата] десница, оставам завсегда Ваше покорно чадо.

Н. Т. Папазов

ГОДА — Варна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 91. Оригинал.

²⁶ После записано.

²⁷ Вж. документ 7.

²⁸ Такъв отговор в архива не се намери.

№ 9

Изложение на медвенци за загубите, причинени им
от башибозуците и редовната турска войска

[Септември 1876 г.]

1876. Май 15, Медвен²⁹

Колко обори имаме в селото от башибозуците с главатари Дели Мустафа и Али Пехливан от Кадърфаклий, и Якубаа от Кърджилари, които имаха около 3000 башибозуци около село и вътре в село и главатар Ахмед Гере и Ахпазаа Каябашлъ.

	гр(оша)	Гюмюш хане аскери що земали [и] юзбашията им Исуф Ефенди:	гроша
Вълку Димов	600	2 — чифтета	500
Иван Коюв	2 500	1 — пушка явзалия	150
Стифан Коюв	1 500	1 — шишене [на] Герги Дъняка	200
Георги Коюв	250	7 — Револвера	1400
Гергювица Мисиркина	2000	15 — пищова отбур	840 3090
Слав Желязков	1200	На тръгване що зел[и] през ноца:	
Вълку Цонюв	50	6 л[ири] т[урски] от Дим[итър] Русков	
Костадиница Хаталова	2300	13 л[ири] т[урски] [от] Васил	
Руси Карнобатлията	3500	5 л[ири] [от] Васил Поп[ов]	1,166
Съби Кунюв	3000	10 л[ири] [от] Васил Нанков	2,438
Пенчу Ганюв	250	1 л[ири] [от] Дели Стуян и 3 постелки	600 707
Диму Ганюв, пчели	250	Вълку и Тодур Каябашли по 200	400 4981
Къню Каябашлъ	700	Стуян Иванов и Герги Касъров по 60	120
Атанас Канюв	800	Дагул Мастура	150
Пенку Недков	300	поп Стефан — пари дал	4090
Тодур Каябашлъ	1300	Васил Нанчов [дал] агнита	1220
Коста Райнов	1500	крадени овци повън 150	3300
Георги Илиюв	75	Общо дали на башибозуците подарък	4500
Господиница Хайдуткова	300	вънкашен сиях уграбан	4150
Гену Тодурув	500	Едри дрехи зел аскерет	3200
Жеку Додин	100	Божку Жейнов	3200
Куньо Пенчов	800	баба Николица	2350 24 420
Кою Пенюв брат	200	Едени на аскера за 16 дни	
Христу Ганюв	150	60 агнита	1500
Васил Касъров	300	30 оки уриз	120
Васил Попов	2000	11 оки маслу тупену	110
Димитър Русков	200	355 оки пряснак	355
Жейну Стуянов	100	22 оки стафиди	66
Черковен обир	3500	120 оки брашно	150
Стуян Иванов	8550	24 — лухут	60
Иван Стуянов	3337	24 оки шекер	98
Иван Христов	1900	8 оки ракия	48 2507
Рахни Илиюв	150		
Христу Стуянов	350	Башибозуците зели отвѣдните	34998
Стефан Кънюв	100	Сичката загуба излиза гр[оша]	143 210
Петар Жейнов	50	Черковните 5000 искат да кажат, чи били ги зели.	
Масраф направили в селото	41 250	Аскер ане, [а не] башибозуците.	
Господин Даскала	3200	ГОДА — Вагна, ф. 75К, оп. 1, а. е. 10, л. 26, 27	
Втори черковни [обир] от аскер[а]	5000	Препис.	
от горната махала	15 000		
	64 800		
	гроша 108 212		

Б Е Л Е Ж К И

[1] Митрополит Симеон (Одисей Николов, 1840—1937 г.) — роден в гр. Бургас, учил в духовната семинария на о-в Халки, след което учителствувал в Бургас

от 1863 — 1869 г. Приел наскоро след това духовен сан и станал прот сингел на Видинския митрополит Антим. През 1872 г. бил избран за Варненско-Преслав-

²⁹ Тази дата посочва само едно от нападенията на башибозуците в селото. Самото изложение е писано вероятно в края на август или септември 1876 г.

ски митрополит. Има заслуги по уредбата на просветното дело в епархията си. В общественно-политическия живот преди и след Освобождението стоял на крайно консервативни позиции (док. 1.).

[2] *Камчи бою*, Карнобашка каза — турските села по поречието на р. Луда Камчия, а именно: с. Кадърфаклии (с. Везенково), с. Исуплии (с. Берово), с. Ташара (с. Пчелин), с. Манолъч (Манолч) и др. (док. 1.).

[3] *Нахийският съвет* в гр. Котел (тогава село) спадал към Османпазарска каза и е бил седалище на нахия (средищна община, по-малка от околия), управляван от мюдюрин и съвет от селски чорбаджии и духовници (док. 1.).

[4] *Н. Т. Паназов* — известен котленски търговец (док. 4.).

[5] По повод злодеяния на Шевкет паша в с. Бояджик, Ямболско, станали достойни на английския парламент от рапорта на Беринг, секретар на английското посолство в Цариград, се разгарят остри парламентарни дебати. Английското правителство било принудено да изпрати специална комисия, която да разследва турските насилия в Сливенско (док. 4.).

[6] *Христо Николчов* — член на църковно-училищ-

ното настоятелство в с. Градец (док. 4.).

[7] *Чарлз А. Брофи* — английски вицеконсул в Бургас. Посетил редица села в Сливенско и Ямболско, за което съобщава в специални донесения на английския посланик в Цариград Х. Елиот (док. 5.).

[8] Отнася се вероятно за с. Черкешлий (Фердинандово, Славянци, бивша Карнобатска околия (Бургаски окръг) (док. 7.).

[9] *Шевкет паша* — жесток потушител на въстанието през 1876 г., печалната слава на когото се създава особено след кървавото унищожение на с. Бояджик, за което бил награден от турското правителство (док. 7.).

[10] *Хайдер бей* — окръжен управител в Сливен, спасил града от разгрома, който му готвил Шевкет паша. Подозирани, че съчувства и помага на българите, той бил преместен скоро след това в Гюмюрджина (док. 7.).

[11] *Димитър Кукумявков* и *Димитър Събев* — пратеници на Сливенския комитет. Пристигнали на 5 април в с. Градец, основали местен революционен комитет, чрез който е трябвало да подготвят и околните български села за предстоящия бунт (док. 7.).

Пояснителен списък на селищата, споменати в документите

1. Бинкос — с. Бинкос, Сливенски окръг
2. Градец — с. Градец, Сливенски окръг
3. Едирне — гр. Одрин
4. Ени заара — гр. Нова Загора
5. Жеравна — с. Жеравна, Сливенски окръг
6. Исуплий — с. Берово, Бургаски окръг
7. Ичира — с. Ичера, Сливенски окръг
8. Кадърфаклии — с. Везенково, Бургаски окръг

9. Катунца — с. Катунце, Сливенски окръг
10. Каябаш — с. Скала, Бургаски окръг
11. Кърджилари — с. Поляк (сега несъществуващо), Бургаски окръг
12. Медвен — с. Медвен, Сливенски окръг
13. Мокрен — с. Аврамов, Сливенски окръг
14. Нейково — с. Нейково, Сливенски окръг
15. Ново село — с. Ново село, Сливенски окръг
16. Осман пазар — гр. Омуртаг
17. Садово — с. Садово, Бургаски окръг

Речник на турските думи

аг ала р — господар
аскер а не — войнишки
бай ря м — мохамедански празник
бак тис ва м — омръзвам
бин ба ши я — полковник
бю лю к — рота
ва ли я — областен управител
влъ х ви — разбойници
Геч ми ш-ола. чорбаджи лар — пожелание да не се повтаря това нещастие
гю мя ш-ха не, алкери — военно ковчежничество
дин ис лам — правоверни
ду ла п — тепавиша
за п тие — стражар
зор лан — насила
ита ат аскери — редовни войски
их ти я р менз ли ши — старейшински съвет
каб за мал — билник
ка й ма ка м — околийски началник

лу ху т — нахут
маз ма та (вероятно маз ба та) — изложение
мю дюр — началник, управител
мю те са ри ф — окръжен началник
ме ра — общинска земя
не фе р — редник
ан ла ра ба канъ з, ра ха то лу ну з — тях да гледаме спокойни да бъдем
пре сна к — прясно сирене
ре ди ф — редовен войник
си ля х — мешинен пояс за оръжие
си рт ме — риболовна мрежа
с ъ н д ъ р ди сва м — разорявам, разбивам (док. 3)
та и н — войнишка дажба, порцион
ти са що на ча л ни к — хилядник (равнозначно на бимбашия) (док. 8)
хю кю ма т — община
ю з ба ши я — капитан